

SIGNIFICANT MOMENTS FROM THE DEVELOPMENT OF CZECH GLASSWORKS IN THE PERIOD 1950-1980

Denitsa Georgieva Todorova

Faculty of Fine Arts, VTU "St. st. Cyril and Methodius", Bulgaria

ЗНАЧИМИ МОМЕНТИ ОТ РАЗВИТИЕТО НА ХУДОЖЕСТВЕННОТО СЪГЪЛКО В ЧЕХОСЛОВАКИЯ В ПЕРИОДА 1950-1980 Г.

Деница Георгиева Тодорова

*Факултет по изобразително изкуство, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,
България*

Abstract: *In the history of Czech, the glass material is centuries of uninterrupted traditions. In the second half of the twentieth century, today's Czech Republic undergoes thru many political, territorial and cultural reforms – the Second World War, the Communist takeover of Czechoslovakia in 1948, the Soviet invasion of Prague in 1968 and the Revolution of 1989.*

Glass production in post-war decades undergoes both reconstruction and evolutionary processes. However, between 1950 and 1980, there are also positive emotions in the form of international participations and awards, imposing a new modern aesthetic and artistic identity of the glass material. The moments described in the report, in summary, speak of a period of artistic development under intense pressure and constraint. In spite of all political tensions, the glass art in Czechoslovakia moves in a positive direction and opens a new page in the world of art.

Keywords: *Glass, Czech, Post-war situation*

Резюме: *В историята на стъклото в Чехия, материалът носи векове от непрекъснати традиции. През втората половина на XX век днешната Чешка република преминава през много политически, териториални и културни реформи – Втората световна война, комунистическото поглъщане на Чехословакия през 1948 г., съветската инвазия в Прага през 1968 г. и Нежната революция от 1989 г. Производството на стъкло в следвоенните*

десетилетия претърпява както възстановителни така и еволюционни процеси.

В периода между 1950 г. и 1980 г. има и положителни събития под формата на международни участия и награди, налагане на нова съвременна естетична и художествена идентичност на материала стъкло. Моментите засегнати в доклада, обобщено представят период на художествено развитие под силен политически натиск и ограничение. Въпреки всички обществени напрежения, изкуството от стъкло в Чехословакия се движи в положителна насока и отваря нова страница в световния свят на изкуството.

Ключови думи: стъкло, Чехия, следвоенна ситуация

В историята на чехите стъклото е минало, настояще и бъдеще, а иначе казано – векове от непрекъснати традиции. През втората половина на ХХ век днешната Чешка република преминава през много политически, териториални и културни реформи – Втората световна война, комунистическото поглъщане на Чехословакия през 1948 г., съветската инвазия в Прага през 1968 г. и Нежната революция от 1989 г. Производството на стъкло в следвоенните десетилетия претърпява както възстановителни така и еволюционни процеси.

В периода между 1950 г. и 1980 г. има и положителни събития, под формата на международни участия и награди, налагане на нова съвременна естетична и художествена идентичност на материала стъкло.

Зад успеха на тези амбиции седят не малък брой имена, които дават нов прочит на възможностите на този аморфен материал. С творчеството си те насърчават връщането към свободните форми, интеграцията на стъклото като продукт на изкуството и зачитане на самия материал. След определен брой международни признания и успехи за чешкото стъкло, става все по-очевидно, че стъklarството вече не се възприема само в рамките на традиционните измерения, а се зачита самия материал и неговите качества.

Тина Олдноу (Tina Oldknow) (виж фиг.1), дългогодишен куратор на съвременно стъкло към *Corning Museum*, изразява мнение, че чехите наистина разбират материала и го използват умело като среда за живопис, скулптура и архитектура.

След пораженията, причинени от военните действия, в края на 40^{-те} години започна интензивно търсене на нов стил за чешкото стъкло, базиран на съвременен начин на изразяване. Отправната точка е освобождаването на материала от традиционно строгите му връзки с индустриалното производство и качественото обучение на нови кадри. Разбира се, образователните бази са

изключително важни за успешното развитие на стъклопроизводството, тъй като в тях се възпитава младото поколение стъклари. Последниците от Втората световна война са големи, а най-силно засегнати са стъklarските бази в северозападната и централна част на Чехословакия, където се помещават голям брой от специализираните училища.

Фигура 1. Тина Олдноу.

В академията в следвоенните години в ателието по „Стъкло и монументална живопис“ преподава проф. Йозеф Каплички (prof. Josef Kaplícký), вдъхновяващ художник, график, скулптор и теоретик в областта на стъклото.

Негови възпитаници са едни от най-забележителните артисти в съвременното скулптирано стъкло – Милуше Рубичкова (Miluše Roubíčková), Рене Рубичек (René Roubíček), Станислав Либенски (Stanislav Libenský), Ярослав Брехтова (Jaroslava Brychtová), Вацлав Циглер (Václav Cigler), Владимир Копецки (Vladimír Kopecký) и т.н.

През месец февруари 1948 г. комунистическата партия добива пълен контрол в Чехословакия, като това продължава до Нежната революция през 1989 г. След комунистическото поглъщане, интервенции от страна на режима довеждат до разпадането на връзките с чужбина и чешкото стъкло по принуда продължава развитието си в изолация и независимост от чужди влияния.

Според д-р Греъм Куули (Dr. Graham Cooley), колекционер на стъкло от XX век, главен подход на управляващата комунистическа сила към изкуството

е – елиминирането на „култа към индивидуалното“. Това оставя много произведения на изкуството неразпознаваеми, неподписани от авторите си.

Въпреки, че всички форми на художествено изразяване по това време са принудени да следват партийната идеология, изкуството от стъклото се възприема по-скоро като функционално и декоративно, заради което не попада под силен натиск. Това насочва много артисти да се обърнат към този материал, за да пресъздават своите усещания за съвременно изкуство и скулптура. Постепенно освен големите държавни стъklarски комплекси се сформират и малки ателиета, в които стъклари работят над собствени проекти и експерименти от стъкло.

Според чешкият куратор Иво Крен (Ivo Křen), изолацията се оказва движеща сила при формулирането на оригинални решения в развитието на съвременната форма на стъklarство.

В своята книга „Hi Sklo Lo Sklo“ британецът Марк Хил (Mark Hill) отбелязва, че заедно със Скандинавия, Британия и Италия, Чехословакия е сред водещите европейски страни по износ и производство на стъкло, през втората половина на XX век.

По повод случващото се през периода 1950 – 1980 г., в интервю на Тина Олдноу, артисти в областта на стъкло споделят мнения¹:

„Когато ме питат защо започнах да работя със стъкло, казвам, че това е било заради Хитлер. Всички университети бяха затворени, но не и училището по приложни изкуства. Имаше хора, които искаха да станат художници, и работеха със стъкло, въпреки че първоначално не това бяха намеренията им. Използваха стъклото, за да реализират идеите си, които бяха идеите на художниците вътре в тях.“ – Рене Рубичек.

„Бяхме много изолирани и всички трябваше да търсят вдъхновение в себе си“. – Вацлав Циглер.

Тези два цитата представят настроенията в художествените среди от този период. В случая, общата следвоенна тенденция е към създаване на нов свободен свят, богат на динамични, творчески идеи. В тази насока, мотивирани и прогресивни чешки творци преосмислят ролята на стъклото в техните традиции и култура, като се стремят да повлияят на по-нататъшното му развитие. Независимо от политическата ситуация в този период, имена като Либенски, Брихтова, Рубичек, Циглер и други, успяват да окажат силно влияние както като учители, така и като автори. В тяхното творчество се вижда

¹източник: All About Glass – Corning Museum of Glass, <https://www.cmog.org/article/art-and-design-glass-communist-czechoslovakia> last view: 01.04.2022.

успехът на новата ориентация, а именно превръщането на стъкларският занаят в личен творчески процес, продукт на който са независими авторски произведения от стъкло (виж фиг.2).

Фигура 2 ARCUS MALÝ, С.Либенски и Я.Брихтова

През втората половина на ХХ век, когато става възможно да се представят в международен контекст (например в XI Триенале в Милано, ЕХРО`58 в Брюксел, ЕХРО`67 в Монреал), чехите и новаторските им идеи печелят възхищението на експертите и на широката общественост.

Факт е, че на Международна изложба за декоративни изкуства в Милано през 1957 г. чешкото стъкло е изложено за пръв път в международен контекст след революцията от 1948 г.

Участията в тези форуми им носят редица награди, например на изложението ЕХРО`58 в Брюксел, Рене Рубичек печели Гран При за мащабна, абстрактна триизмерна стъклена композиция (виж фиг.3). Станислав Либенски и Ярослав Брихтова също са удостоени с Гран При награда, за изключителен дизайн на зооморфни релефни форми в стъкло, вградени в бетонна основа.

По повод изложението в Брюксел през 1958г. Даниела Маркова (Daniela Marková), един от кураторите на изложбата „Брюкселска мечта“, коментира²:

² източник: Exhibition revives Czechoslovak triumph at Expo 1958 – Radio Prague International, <https://www.radio.cz/en/section/panorama/exhibition-revives-czechoslovak-triumph-at-expo-1958> last view: 01.04.2022.

„50^{-те} години на миналия век бяха тъмни периоди, а ЕХРО`58 беше една от възможностите на страната да се отвори към света. За много хора това беше първата възможност да пътуват на запад. Но преди всичко това даде на Чехословакия шанса да се върне в сферата на културно и технически развитите страни, към които тя принадлежеше между двете световни войни.“

Фигура 3. Рене Рубичков, ЕХРО`58

Според Тина Олдноу световният панаир в Монреал от 1967 г. е особено важен за стъklarите, които за пръв път виждат чешки произведения. Начина, по който чехите използват стъклото като средство за живопис и скулптура буквално вдъхновява, защото е тотално различен от всички останали творчески подходи. Много млади американски и европейски стъклени артисти посещават Чехословакия след изложението, като това включва имената: Джейми Карпентър (Jamie Carpenter), Дейл Чихули (Dale Chihuly), Ервин Ейш (Erwin Eisch), Марвин Липофски (Marvin Lipofsky) и Харви Литълтън (Harvey Littleton).

Относно творческите успехи, на съвременното чешко стъкло, Марк Хил отбелязва, че комунистическото правителство осъзнава възможността за личен успех. Именно участието в подобни изложби може да се използва за популяризиране на успехите на комунизма на запад, тъй като те поддържат важна основа за търговия и доходи. В резултат, много финансови средства се отделят за стъklarската индустрия през 60^{-те} години на ХХ век.

Като пример, фабриката на компания „Moser“³ е почти изцяло възстановена, изградени са нови производствени халета и са обновени стъкларските бази в градове като Светла над Сазаву (Světlá nad Sázavou) и Нови Бор (Nový Bor).

Когато правителствените ограничения започнат да се смекчават в началото на 80-те години на миналия век, става по-лесно да се пътува и преподава в чужбина. Може да се отбележи, че особено след разпадането на Съветския блок, броят на чехословашките художници в стъклени школи и ателиета в САЩ и Европа нараства драстично. Това е времето, когато чешкото стъкло придобива реално и трайно влияние върху международното студийно стъкло.

Например по покана на Дейл Чихули през 1982 г., Станислав Либенски и Ярослав Брехтова посещават стъкларското училище „Pilchuck Glass School“⁴ в Станууд, Вашингтон, с цел да споделят опита си (виж фиг.4).

Фигура 4. Я. Брехтова, Д. Чихули и С. Либенски

Друг важен момент след Втората световна война е все по-честата намеса на художественото стъкло в архитектурни пространства под формата на инсталации, стъклопластики в интериора и екстериора. Автори като Вацлав Циглер, Либенски и Брехтова, Мариан Карел (Marian Karel), Иво Розсипал (Ivo Rozsypal), работят активно в тази насока.

³ Moser – фабрика за стъкло основана през 1857 г. на територията на Карлови Вари, Чешка Република

⁴ Pilchuck Glass School – основано през 1971 г. от американския „глас артист“ Дейл Чихули

Фигура 5 Cone sculpture, Вацлав Циглер

Творчеството на Циглер (виж фиг. 5) се състои предимно от пластични обекти (най-вече от рязано и оптично стъкло), дизайн на осветителни и ювелирни предмети, пространствени проекти и композиции за архитектурна среда. Въз основа на експериментите си със стъкления обект от 60^{-те} години на XX век, той се счита за лидер на геометрично-оптичната и кинетичната концепция. Негови произведения са част от интериора на места като Чехословашкото посолство в Стокхолм, Словашкия парламент в Братислава, метростанция „Náměstí republiky“ в Прага и много други.

През 1982 г., Станислав Либенски и Ярослав Брехтова участват в архитектурния дизайн на новата сцена на Народния театър в Прага, като към идеята се включват почти всички съвременни чешки стъклари. Цялостната визия на сградата е изградена от последователно наредени стъклени блокове, а в интериорната среда се помещават арт експонати на участниците в проекта. Все по-честата поява на художествени проекти от стъкло в интериорни и екстериорни пространства може да бъде коментирана като категорична заявка за адаптивните качества на материала.

Едва след 1989 г. обаче, чехословашките стъклари могат спокойно да преследват истински индивидуален и свободен израз в своята работа и да поемат контрол върху представянето и продажбата на своите произведения.

Представените синтезирано моменти, възлови за развитието на чешкото стъкло в разглеждания период, говорят за художествено развитие под силен натиск и ограничение. Въпреки всички политически напрежения, изкуството от

стъкло в Чехословакия се движи в положителна насока и отваря нова страница в световния свят на изкуството.

Периодът се характеризира със затвърждаването на скулптурните и живописни възможности на този иначе крехък материал.

Интернет източници // Internet Sources

Theatre Database / Theatre Architecture - database, projects, <https://www.theatre-architecture.eu/en/db/?theatreId=224> last view: 01.04.2022.

Exhibition revives Czechoslovak triumph at Expo 1958 – Radio Prague International, <http://www.radio.cz/en/section/panorama/exhibition-revives-czechoslovak-triumph-at-expo-1958> last view: 01.04.2022.

Expo 67 – Czechoslovakia, <https://www.westland.net/expo67/map-docs/czech.htm> last view: 01.04.2022.

PRAGUE – The Ghost in the Machine – The Arts of Adventure, <https://artsofadventure.com/2014/04/14/prague-the-ghost-in-the-machine/> last view: 01.04.2022.

HELLER GALLERY, <http://www.hellergallery.com/libensk-brychtov/> last view: 01.04.2022.

Stanislav LIBENSKÝ, Jaroslava BRYCHTOVA, Glass, http://www.gallery.cz/cgi-bin/gallery/hynekol/aps.sh?VSS_SERV=gobraz&galpre=1588&action=start&language=en last view: 01.04.2022.

Glasplastiek in Tsjechoslowakije, Vlaanderen. Kunsttijdschrift. Jaargang 19 – dbnl, http://www.dbnl.org/tekst/vla016197001_01/vla016197001_01_0072.php last view: 01.04.2022.

Automat für Ausstellung. Der tschechoslowakische Pavillon auf der Expo 67 in Montreal - GAVU.cz, <http://www.gavu.cz/automat-fur-ausstellung-der-tschechoslowakische-pavillon-auf-der-expo-67-in-montreal/de/> last view: 01.04.2022.

Meteor, Flower, Bird (515) | Corning Museum of Glass, <https://www.cmog.org/audio/meteor-flower-bird-515> last view: 01.04.2022.

”Stanislav LIBENSKÝ Jaroslava BRYCHTOVÁ” Exhibition – Toyama Glass Art Museum, <http://toyama-glass-art-museum.jp/en/exhibition/exhibition-766/> last view: 01.04.2022.

Sloupy – Větřelci a volavky, <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/sloupy-0> last view: 01.04.2022.

Artlist – databáze současného umění: Václav Cigler, <http://www.artlist.cz/en/vaclav-cigler-101200/> last view: 01.04.2022.

Fenomenjested.cz, <http://fenomenjested.cz/authors-of-jested.html> last view: 01.04.2022.

Stanislav Libensky and Jaroslava Brychtova – John Hogan,
<http://www.johnhogandesigns.com/blog/2015/6/24/stanislav-libensky-and-jaroslava-brychtova> last
view: 01.04.2022.

Литература // References

- Ricke, H. eds (2005).** Czech Glass 1945-1980: Design in an Age of Adversity, Helmut Ricke, Arnoldsche Verlagsanstalt, ISBN-10: 3897902176.
- Crossing Borders (n. d.).** Paintings and Sculptural Glass by Czech Artists, Glasmuseet Ebeltoft, Dagmar. Brendstrup, Sandra Blach, ISBN: 978-87-91179-20-4.
- Hill, M. (2008).** Hi Sklo Lo Sklo: 1950s-70s Czech Glass Design from Masterpiece to Mass-produced, by Mark Hill, Mark Hill Publishing 2008, ISBN-10:0955286530.
- Frantz, S. (1999).** Eleven Glass Sculptures, Susanne K. Frantz, Corning; 1st edition (1999), ASIN: B0006RDT0A.

Деница Георгиева Тодорова

/докторант, редовна форма на обучение към Катедра Стенопис, ФИИ, ВТУ/

Denitsa Georgieva Todorova

Faculty of Fine Arts, VTU “St. St. Cyril and Methodius”, Bulgaria

e-mail: denica.georgieva.todorova@abv.bg

INIS SERIES

Онлайн поредица на
интердисциплинарната научна мрежа

Информационно общество

Том 1, 2022

<http://www.math.bas.bg/vt/inis/series/>

Редактори

Галина Богданова, Светослав Косев

Технически редактори

Николай Ноев, Пламен Кондов,
Николина Джановска

Издание на:

Институт по математика и
информатика при Българска академия на
науките, България

С помощта на:

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“, България

Online Journal of the
Interdisciplinary Scientific Network

Information Society

Volume 1, 2022

ISSN: 2815-4231

Editors

Galina Bogdanova, Svetoslav Kosev

Technical Editors

Nikolay Noev, Plamen Kondov,
Nikolina Dzhanovska

Published by:

Institute of Mathematics and Informatics
at the Bulgarian Academy of Sciences,
Bulgaria

Helped by:

“St. Cyril and St. Methodius”
University of Veliko Tarnovo, Bulgaria